

Nadzor i zaštita Jadranskom mora Republike Hrvatske

Tadin, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Maritime Studies / Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:164:465284>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository - Faculty of Maritime Studies - Split -
Repository - Faculty of Maritime Studies Split for
permanent storage and preservation of digital
resources of the institution](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

POMORSKI FAKULTET

KATARINA TADIN

**NADZOR I ZAŠTITA JADRANSKOG
MORA REPUBLIKE HRVATSKE**

ZAVRŠNI RAD

SPLIT, 2017.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

POMORSKI FAKULTET

STUDIJ: POMORSKI MENADŽMENT

**NADZOR I ZAŠTITA JADRANSKOG
MORA REPUBLIKE HRVATSKE**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

Doc. dr. sc. Nikola Mandić

STUDENT:

Katarina Tadin (MB:0171267118)

SPLIT, 2017.

SAŽETAK

U ovom završnom radu opisani su subjekti nadzora i zaštite na Jadranskom moru, morski i podmorski prostori Republike Hrvatske - unutarnje vode, teritorijalno more, zaštićeni ekološko-ribolovni pojas te epikontinentalni pojas. Obrađuje se razgraničenje morskih i podmorskih prostora između Republike Hrvatske i susjednih država na Jadranskom moru, nacionalni interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Obalna straža i njeno djelovanje na Jadranskom moru, sigurnost plovidbe u Jadranskom moru te radnje koje mogu ugroziti nacionalne interese i sigurnost Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Posebna pozornost posvećena je Obalnoj straži Republike Hrvatske koja je glavni nositelj aktivnosti nadzora i zaštite prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru što je jamstvo kvalitetnog i cjelovitog nadzora i zaštite Jadranskog mora od svih oblika ugroze.

Ključne riječi: *nadzor, zaštita, nacionalni interesi, sigurnost, obalna straža.*

ABSTRACT

In this finishing work are described the subjects of supervision and protection in the Adriatic Sea, sea and submarine areas of the Republic of Croatia, internal waters, territorial sea, protected ecological fishing belt and the epicontinental belt of the Republic of Croatia. The demarcation of the sea and submarine space between the Republic of Croatia and neighboring states on the Adriatic Sea is processed, the national interests of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea, Coast Guard and its activities on the Adriatic Sea, the safety of navigation in the Adriatic Sea and actions that could jeopardize the national interests and the security of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea. Particular attention is paid to the Coast Guard of the Republic of Croatia, which is the main bearer of the activities of monitoring and protection of the rights and interests of the Republic of Croatia in the Adriatic Sea, which is a great guarantee of quality and full control and protection of the Adriatic Sea and all forms of endangerment.

Keywords: *surveillance, protection, national interests, security, coast guard.*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SUBJEKTI NADZORA I ZAŠTITE NA JADRANSKOM MORU	3
2.1. MORSKI I PODMORSKI PROSTORI REPUBLIKE HRVATSKE.....	4
2.1.1. Unutarnje morske vode	5
2.1.2. Teritorijalno more	6
2.1.3. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas	8
2.1.4. Epikontinentalni pojas.....	10
2.2. POMORSKO DOBRO I MORSKE LUKE REPUBLIKE HRVATSKE.....	11
3. RAZGRANIČENJE MORSKIH I PODMORSKIH PROSTORA IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I SUSJEDNIH DRŽAVA NA JADRANSKOM MORU 14	
3.1. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE ITALIJE	15
3.2. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE	16
3.3. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE	18
3.4. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE CRNE GORE	20
4. NACIONALNI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU	21
4.1. SIGURNOSNI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU	21
4.2. GOSPODARSKI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU	22
5. OBALNA STRAŽA REPUBLIKE HRVATSKE.....	24
5.1. POVIJESNI RAZVOJ I OSNIVANJE OBALNE STRAŽE U REPUBLICI HRVATSKOJ	24
5.2. ORGANIZACIJA OBALNE STRAŽE	25
5.3. TEMELJNE ZADAĆE OBALNE STRAŽE.....	26
5.3.1. Zaštita suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije Republike Hrvatske	27
5.3.2. Suzbijanje i sprječavanje terorizma, organiziranog međunarodnog kriminala i širenja oružja za masovno uništenje.....	28
5.3.3. Suzbijanje piratstva i drugih oblika korištenja otvorenog mora u nemiroljubive svrhe	30
5.3.4. Sigurnost plovidbe.....	32
5.3.5. Traganje i spašavanje na moru	33
5.3.6. Zaštita morskog okoliša, prirode i kulturne baštine	34
5.3.7. Nadzor morskog ribarstva	36
6. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	40
POPIS SLIKA	41

1. UVOD

U ovom završnom radu prikazuju se gospodarske, geopolitičke, strategijske, zemljopisne i prirodne značajke Jadranskog mora i zaštita Jadranskog mora. Opisuju se oblici i radnje kojima dolazi do ugrožavanja prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Rad je podjeljen u šest glavnih dijelova. Nakon uvoda obrađuju se subjekti nadzora i zaštite na Jadranskom moru koji svoja djela provode nad morskim i podmorskim prostorima Republike Hrvatske, unutanjim morskim vodama, teritorijalnim morem, zaštićenim ekološko-ribolovnim pojasom te epikontinentalnim pojasom Republike Hrvatske. Također, obrađuje se pitanje razgraničenja morskih i podmorskih prostora između Republike Hrvatske i susjednih država na Jadranskom moru. Uspoređuju se tipični modeli nadzora Republike Hrvatske s modelima nadzora susjednih država, ali i integracija subjekata u zaštiti prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru. U ovom dijelu dotaknuto je pitanje razgraničenja Republike Hrvatske i Republike Italije, razgraničenje Republike Hrvatske i Republike Slovenije, Razgraničenje Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine te razgraničenje Republike Hrvatske i Republike Crne Gore. Kroz temu nacionalni interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru obrađeni su sigurnosni i gospodarski interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Sigurnosni interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru protežu se od osobne sigurnosti pojedinca do pitanja sigurnosti državne granice i pograničnog područja. Istaknuto je kako današnji sustav sigurnosti na moru nije prilagođen potencijalnim ugrozama kao što su pomorski terorizam, onečišćenje mora, ilegalne migracije, razne vrste krijumčarenja, otuđenje prirodnih resursa i slično. Vezano za gospodarske interese Republike Hrvatske na Jadranskom moru istaknuto je kako ih se ostvaruje kroz turizam i ugostiteljstvo, ali isto tako da razvoj usporavaju nedovoljne prometne veze kako prema otocima, tako i prema unutrašnjosti. Nadalje, obrađuje se rad Obalne straže koja je ujedno i dio Hrvatske ratne mornarice što uvelike povećava stupanj sigurnosti zaštite Jadranskog mora. Posebno su obrađeni povijesni razvoj i osnivanje Obalne straže u Republici Hrvatskoj, organizacija Obalne straže te njene temeljne zadaće. Pod temeljnim zadaćama Obalne straže ubrajaju se zaštita suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije u Republici Hrvatskoj, suzbijanje i sprečavanje terorizma, organiziranog međunarodnog kriminala i širenja oružja za masovno

uništenje, suzbijanje piratstva i drugih oblika korištenja otvorenog mora u nemiroljubive svrhe, sigurnost plovidbe, traganje i spašavanje na moru, zaštita morskog okoliša, prirode i kulturne baštine te nadzor morskog ribarstva.

Ovaj završni rad nastoji istaknuti nastojanja i napore Republike Hrvatske i značaj i ulogu Hrvatske ratne mornarice koji su usmjereni na jačanje organizacijskih sposobnosti i bolje međusobno usklađivanje svih čimbenika koji djeluju u nadzoru i zaštiti prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru.

2. SUBJEKTI NADZORA I ZAŠTITE NA JADRANSKOM MORU

Za Republiku Hrvatsku kao pomorsku državu posebno je važno pravno, gospodarsko i sigurnosno uređenje odnosa na moru i morskoj obali, uključujući zaštitu suvereniteta i suverenih prava, borbu protiv terorizma i morskog razbojništva, iskorištavanje pomorskog dobra i mineralnih bogatstava morskog dna i podmorja, zaštita, očuvanje i unapređenje morskog okoliša, morski ribolov, sigurnost plovidbe, traganje i spašavanje na moru, te unapređenje turističkih odnosa na moru i morskoj obali. Stalni nadzor Jadranskog mora podrazumijeva neprekidno praćenje površinske, podvodne i situacije iznad površine mora, pravodoban prijenos podataka do zainteresiranih subjekata u što je moguće kraćem vremenu i sposobnost djelovanja nakon dobivenih podataka. Stalan nadzor morskog prostora, odnosno površine mora, podmorja i zračnog prostora iznad površine mora, otoka i obalnog ruba treba omogućiti pravodobno otkrivanje pojava, izvora, nositelja i vrstu ugroze. Stalni nadzor Jadranskog mora također podrazumijeva sposobnost otkrivanja i praćenja objekata u svim dimenzijama, njihovu indentifikaciju i prepoznavanje njihovih namjera, u cilju brzog donošenja odluke o reakciji na namjeru, te pokretanje za to određenih i uvijek spremnih snaga. Ovako zaokruženi slijed nabrojanih procesa, potpomognut je izgrađenim zapovjedno-informacijskim sustavom koji daje realnu sliku stanja i omogućuje pravodobnu sposobnost djelovanja. Republika Hrvatska uspostavila je VTMISS (eng. *Vessel Traffic Management Information System*) službu na svom obalnom području. Namjena VTS službe, odnosno službe nadzora pomorskog prometa, je unaprjeđenje u pogledu zaštite ljudskih života na moru, sigurnosti plovidbe, učinkovitosti održavanja pomorskog prometa i zaštite morskog okoliša na određenom području. Zajedno s lučkim kapetanijama, VTS služba nadzire plovidbu. Služba nadzora pomorskog prometa nadležna je za komunikaciju s brodovima od uplovljenja u ZERP (zaštićeni ekološko-ribolovni pojas) do priveza i obrnuto te daje upute brodovima u području gdje se obavlja promet u svezi uplovljenja i isplavljenja iz luke ili sa sidrišta. Isto tako ova služba daje potporu Nacionalnoj središnjici za usklađivanje traganja i spašavanja na moru, odnosno MRCC-u (eng. *Maritime Rescue Co-ordination Centres*) kod traganja i spašavanja.

2.1. MORSKI I PODMORSKI PROSTORI REPUBLIKE HRVATSKE

Međunarodno pravo mora formiralo se stoljećima kao običajno pravo. Tek se u posljednje vrijeme međunarodnim ugovorima pokušavaju rješavati složeni odnosi država na području prava mora. U nastojanju da se dio tog prava kodificira, Liga naroda je 1930. godine sazvala veliku kodifikacijsku konferenciju u Haagu. Međutim, sporna širina teritorijalnog mora onemogućila je, donošenje konvencije. Ipak, rad na unifikaciji je nastavljen. Pod okriljem UN-a (Ujedinjenih naroda) Komisija za međunarodno pravo, poslije dugih i sveobuhvatnih priprema, izradila je nacrt konvencija o pravu mora. Godine 1958. sazvana je konferencija UN-a o pravu mora u Ženevi. Na toj konferenciji potpisane su četiri konvencije koje su kasnije stupile na snagu [5]:

- a) *Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom morskom pojasu,*
- b) *Konvencija o otvorenom moru,*
- c) *Konvencija o ribolovu i očuvanju biološkog bogastva otvorenog mora te*
- d) *Konvencija o epikontinentalnom pojasu.*

Kako u tim konvencijama nije postignut sporazum o širini teritorijalnog mora, u Ženevi je 1960. godine sazvana nova konferencija, ali ni na njoj nije riješen problem. Nakon dugogodišnjeg zasjedanja Treće diplomatske konferencije UN-a o pravu mora, u Montego Bayu (Jamajka) potpisana je 1982. godine nova *Konvencija UN-a o pravu mora*. Ta Konvencija je stupila na snagu u studenom 1994. godine. Bivša Jugoslavija ratificirala je spomenute ženevske konvencije i *Konvenciju UN-a o pravu mora* iz 1982. godine, koja je na temelju sukcesije vezala i Republiku Hrvatsku. Prema *Pomorskom zakoniku* Republike Hrvatske, njen suverenitet na moru prostire se na unutarnje morske vode i teritorijalno more Republike Hrvatske, na zračni prostor iznad njih te na dno i podzemlje tih morskih prostora. U drugom dijelu *Pomorskog zakonika* nalaze se odredbe o hrvatskim morskim i podmorskim prostorima. Te su odredbe usklađene s međunarodnim pravom.

U svom gospodarskom pojasu i u epikontinentalnom pojasu Republika Hrvatska ostvaruje suverena prava radi istraživanja, zaštite, iskorištavanja, unapređivanja i očuvanja prirodnih morskih bogastava, uključujući bogastva na morskom dnu i u morskom podzemlju te u obavljanju drugih gospodarskih djelatnosti. Republika Hrvatska štiti more

od onečišćenja, te čuva i unapređuje morski okoliš [5]. Republika Hrvatska osigurava nadzor i zaštitu nad sljedećim područjima [6]:

- a) lukama i morskoj obali koja čini dio pomorskog dobra,
- b) unutarnjim morskim vodama, morskom dnu i podzemlju tih voda i zračnom prostoru iznad unutanjih morskih voda,
- c) teritorijalnom moru, morskom dnu i podzemlju tih voda i zračnom prostoru iznad teritorijalnog mora,
- d) gospodarskom pojasu, odnosno zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu i
- e) epikontinentalnom pojasu.

2.1.1. Unutarnje morske vode

Unutarnje morske vode su dijelovi mora uz obalu koji su u tijesnoj svezi s kopnenim područjem i pod neograničenom vlašću obalne države kao što je to i kopneno područje, odnosno to su područja mora i podmorja na kojima obalna država ima suverenitet, a u njih su uključeni: luke, zaljevi, ušća rijeka, more između kopna i ravnih polaznih crta, more između otoka, zatvorena mora, more između crte niske i crte visoke vode. Zaljev je jasno istaknuta uvala uvučena u kopno čija je morska površina jednaka površini ili je veća od površine polukruga kojem je duljina promjera jednaka duljini prave crte koja zatvara ulaz u zaljev. Drugim riječima, zaljev je vodena površina koja prodire u kopno i njime je okružena s tri strane. Veličina zaljeva može biti od više metara, pa do više stotina kilometara širine ili pružanja u kopno, a u njemu mogu biti otoci, otočne skupine, poluotoci, otočići ili hridi. Morska površina zaljeva mjeri se od crte niske vode uzduž obale zaljeva i prave crte koja zatvara ulaz u zaljev. *Prolazak stranog ratnog broda, stranog javnog broda, stranog ribarskog broda i stranog znanstvenoistraživačkog broda kroz unutarnje morske vode je zabranjen. Uplovljavanje u unutarnje morske vode radi boravka u njima moguće je samo uz prethodno izdanu dozvolu od strane nadležnih ministarstava* [5].

Uplovljavanje u unutarnje morske vode Republike Hrvatske i boravak u hrvatskoj luci ne može se odobriti stranom ratnom nuklearnom brodu, stranom ratnom brodu koji ima nuklearno naoružanje i stranom ratnom brodu koji svojim boravkom ugrožava sigurnost

Republike Hrvatske. U hrvatskim lukama mogu istodobno boraviti najviše tri strana broda iste državne pripadnosti. Boravak stranog ratnog broda u hrvatskoj luci ne može trajati duže od deset dana. Za vrijeme posjeta hrvatskim unutarnjim vodama na stranom ratnom brodu smije biti ukrcana samo posada ratnog broda. Strani trgovački brod smije prolaziti unutarnjim morskim vodama Republike Hrvatske najkraćim uobičajenim putem radi uplovljavanja u luku otvorenu za međunarodni promet ili luku u kojoj je brodogradilište u kojem će biti popravljen, zatim radi isplavljanja iz takve luke, te radi plovidbe između luka otvorenih za međunarodni promet. Strane jahte i strane brodice namjenjene razonodi, športu ili rekreaciji mogu ploviti i boraviti u hrvatskim unutarnjim morskim vodama (i teritorijalnom moru) pod uvjetom da odmah nakon uplovljavanja u unutarnje morske vode najkraćim putem uplove u najbližu luku otvorenu za međunarodni promet i obave graničnu kontrolu te druge potrebne poslove u skladu s posebnim propisima o plovidbi i boravku stranih jahti i brodice namjenjenih razonodi i športu. Kabotaža, tj. prijevoz stvari i putnika iz jedne hrvatske luke u drugu mogu obavljati samo brodovi, jahte ili brodice hrvatske državne pripadnosti te brodari brodova iz države članice Europske unije. Kabotažom se smatra i prijevoz osoba stranom jahtom ili brodicom unutarnjim morskim vodama i teritorijalnim morem uz naplatu tog prijevoza.

2.1.2. Teritorijalno more

Teritorijalno more Republike Hrvatske je morski pojas širok 12 morskih milja, računajući od polazne crte u smjeru gospodarskog pojasa. Polaznu crtu čine [5]:

- a) crte niske vode uzduž obala kopna i otoka (normalne polazne crte), crta srednje niske vode jest asimetrična sredina svih niskih voda tijekom mjeseca ili godine,*
- b) ravne crte (tzv. ravne polazne crte) koje zatvaraju ulaze u luke ili zaljeve,*
- c) ravne crte koje spajaju točke na obali kopna i na obali otoka.*

Dakle, vanjska granica teritorijalnog mora jest crta kojoj je svaka točka udajena 12 nautičkih milja od najbliže točke polazne crte. To je također dio područja države i njegova vanjska granica prema otvorenom moru, odnosno pučini, koja je ujedno i državna granica na moru. Tamo gdje prestaje teritorijalno more prestaje i državno područje na moru.

Površina teritorijalnog mora Republike Hrvatske iznosi 19.296 km². Republika Hrvatska ima puni suverenitet nad teritorijalnim morem, njegovim dnom i podzemljem te zračnim prostorom iznad tog mora. Prema pravilima međunarodnog prava i *Konvenciji UN-a o pravu mora* iz 1982. godine, država je dužna dopustiti neškodljiv prolaz stranih brodova. *Namjeru neškodljivog prolaska stranog ratnog broda država kojoj ratni brod pripada dužna je diplomatskim putem najaviti najkasnije 24 sata prije uplovljenja broda u teritorijalno more Republike Hrvatske*[6]. Teritorijalnim morem Republike Hrvatske ne smiju istodobno ploviti više od tri strana ratna broda iste državne pripadnosti. Ratni brodovi, tankeri, nuklearni brodovi, brodovi koji prevoze opasne ili štetne tvari, za vrijeme plovidbe unutarnjim morskim vodama i neškodljivog prolaska hrvatskim teritorijalnim morem, dužni su ploviti propisanim plovnim putovima za te brodove, poštivati sustave odijeljenog prometa u područjima gdje su ti putovi ili sustavi odijeljenog prometa propisani i udovoljavati drugim propisanim uvjetima glede sigurnosti plovidbe i suzbijanja onečišćenja morskog okoliša. Strana podmornica za vrijeme prolaska teritorijalnim morem dužna je ploviti morskom površinom i viti zastavu svoje države i zastavu Republike Hrvatske. Stranom ribarskom brodu zabranjen je ribolov tijekom prolaska teritorijalnim morem, te je dužan ploviti brzinom ne manjom od šest čvorova, bez zaustavljanja i sidrenja.

Pomorskim zakonikom propisana su sredstva i mjere za sigurnost plovidbe teritorijalnim morem i unutarnjim morskim vodama, definirani su plovnim putevi i njihovo označavanje, načini uplovljavanja u lukama i lučko peljarenje, te opći red na pomorskom dobru. Zaštita, nadziranje i provođenje zakonima propisanog reda na relativno velikom državnom pomorskom teritoriju i u najtežim uvjetima valovitog mora, te na otvorenoj državnoj granici duljine oko 1.000 km bez označenih graničnih prijelaza predstavlja velike i zahtjevne izazove hrvatskim pomorski službama.

2.1.3. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas

Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske obuhvaća morski prostor na Jadranskom moru, od vanjske granice teritorijalnoga mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene općim međunarodnim pravom, a privremeno slijedi crtu razgraničenja epikontinentalnoga pojasa uspostavljenju *Sporazumom* između Socijalističke federativne Republike Jugoslavije i Talijanske Republike o razgraničenju epikontinentalnog pojasa iz 1968. godine. Površina zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, pod suverenim pravima Republike Hrvatske, iznosi 23.870 četvornih kilometara. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas proglašen je *Odlukom Hrvatskog sabora* od 3. listopada 2003. godine. Sukladno saborskoj *Odluci*, pravni režim zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske započeo se primjenjivati 3. listopada 2004. godine, ali se ne primjenjuje na brodove koji plovo pod zastavom država članica Europske unije.

Republika Hrvatska proglasila je sadržaje isključivoga gospodarskoga pojasa koji se odnose na suverena prava istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima voda od vanjske granice teritorijalnog mora u smjeru pučine do njegove vanjske granice dopuštene općim međunarodnim pravom. Prema *Konvenciji UN-a o pravu mora* gospodarski pojas ne može se protezati izvan 200 morskih milja od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Za utvrđivanje širine gospodarskog pojasa primjenjuje se kriterij udaljenosti. Proteže se izvan granica teritorijalnog mora. Dakle, nije dio teritorijalnog mora niti dio državnog područja. Republika Hrvatska u svom gospodarskom pojasu ima određena suverena prava gospodarske naravi tzv. resursna prava, ali i neresursna (npr. pravo progona). *Ne dirajući suverena prava i jurisdikciju Republike Hrvatske, zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske je morski prostor u kojem sve države uživaju međunarodnim pravom zajamčene slobode plovidbe, preleta, polaganja podmorskih kablova i cjevovoda i druge međunarodno pravno dopuštene uporabe mora* [5]. Na svim umjetnim otocima, uređajima i napravama na gospodarskom pojasu Republike Hrvatske primjenjuju se carinski i porezni propisi, propisi o zdravstvenom osiguranju, o kretanju i boravku stranaca i kazneni propisi Republike Hrvatske.

Prilikom plovidbe hrvatskim gospodarskim pojasom plovni su objekti dužni poštivati opće prihvaćene međunarodne propise i standarde te hrvatske propise o suzbijanju onečišćenja mora s brodova i onečišćenja prouzročenog potapanjem ili djelatnostima u podmorju. Zemljopisno gledano, granice gospodarskog pojasa Republike Hrvatske bile bi udaljene prosječno oko 70 km od obala naših vanjskih otoka, odnosno poklapale bi se s graničnom crtom epikontinentalnog pojasa na dnu Jadranskog mora između Republike Hrvatske i Republike Italije. *Prilikom preleta gospodarskog pojasa Republike Hrvatske zrakoplovi su dužni poštivati općeprihvaćene međunarodne propise i hrvatske propise o suzbijanju onečišćenja mora iz zraka ili zrakom* [6]. Zaštita i regulacija ribarenja u gospodarskom pojasu vjerojatno su najstarije i najtradicionalnije zadaće obalnih država. Rasprave primorskih država o ribarenju su mnogo češće nego o drugim pravima u gospodarskom pojasu. Zbog toga, većina država pri proglašenju pojasa postavlja visoko na listi prioriteta legalizaciju i zaštitu ribarenja.

Slika 1: Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske

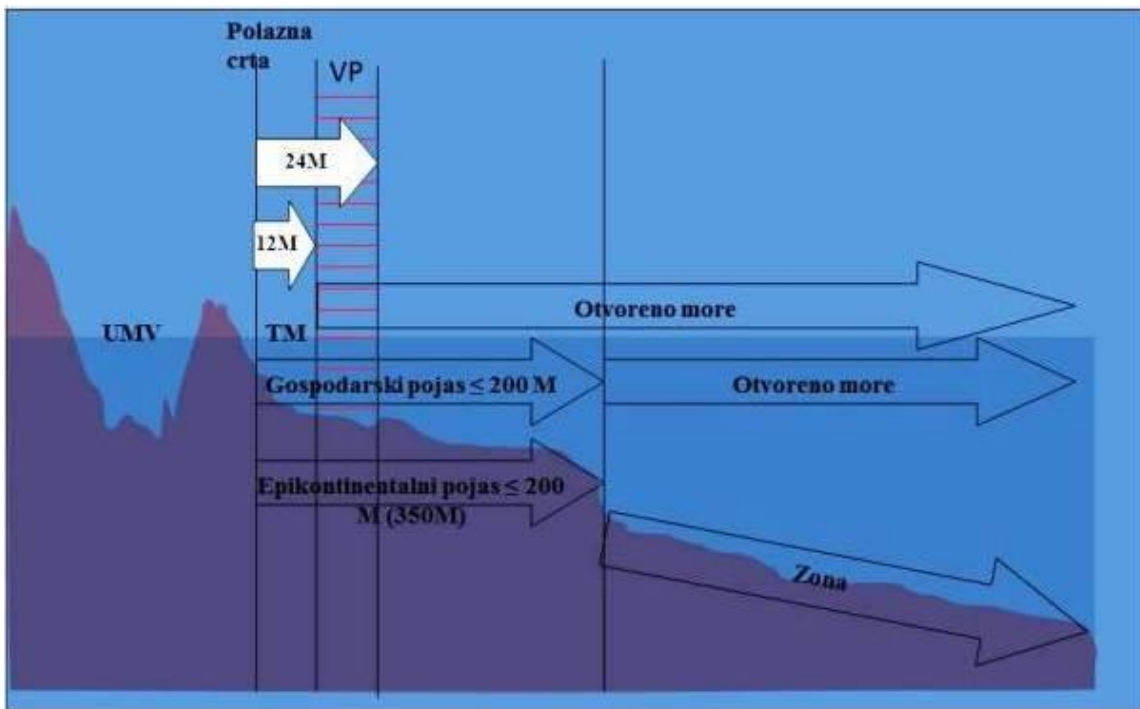
2.1.4. Epikontinentalni pojas

Epikontinentalni pojas Republike Hrvatske obuhvaća morsko dno i morsko podzemlje (podmorje) izvan vanjske granice hrvatskoga teritorijalnog mora u smjeru pučine do granica epikontinentalnog pojasa sa susjednim državama [5]. Granice epikontinentalnog pojasa Republike Hrvatske i Republike Italije utvrđene su sporazumom između Italije i bivše SFRJ iz 1968. godine. Dakle, granica epikontinentalnog pojasa prema obali nije sporna, a to je državna granica na moru, odnosno točka do koje se proteže dno i podzemlje teritorijalnog mora obalne države. Navedeni sporazum o razgraničenju epikontinentalnog pojasa prvenstveno se temelji na načelu crte sredine ili jednake udaljenosti i pravilu prema kojemu svaki otok ima svoj epikontinentalni pojas. Obalna država u svom epikontinentalnom pojasu ima [6]:

- a) suvereno pravo radi istraživanja i*
- b) suvereno pravo radi iskorištavanja prirodnih bogastava koja se u tom dijelu morskog dna i njegova podzemlja nalaze.*

U epikontinentalnom pojasu Republika Hrvatska ostvaruje suverena prava radi istraživanja i iskorištavanja prirodnih bogastava toga pojasa. Pod prirodnim bogatstvima razumijeva se rudno i drugo neživo bogatstvo morskog dna i njegova podzemlja, te morska bića koja su, u stadiju u kojemu se love, nepokretna na morskome dnu ili ispod njega ili se mogu kretati samo u stalnome fizičkom dodiru s morskim dnom ili samo u morskome podmorju. Prema *Pomorskom zakoniku* iskorištavanje prirodnih bogastava epikontinentalnog pojasa Republike Hrvatske, te podizanje, puštanje u rad i održavanje potrebnih postrojenja i uređaja za istraživanja i poduzimanje djelatnosti radi iskorištavanja mogu se obavljati uz uvjete predviđene *Pomorskim zakonikom* i propisima donesenim na temelju njega. Republika Hrvatska ima pravo isključivog iskorištavanja prirodnih bogastava epikontinentalnog pojasa pa to može činiti sama ili to pravo ustupati drugim državama uz naknadu. Ona ima pravo štititi ta bogatstva, isključivo pravo odobravati podizanje, puštanje u rad i održavanje potrebnih postrojenja i uređaja radi istraživanja i iskorištavanja. Republika Hrvatska sada ostvaruje suverena prava radi istraživanja tog pojasa i iskorištavanja njegovih prirodnih resursa. *Svaka upotreba ili korištenje epikontinentalnog*

pojasa koje je suprotno propisima o korištenju epikontinentalnog pojasa smatrat će se narušavanjem nacionalnih interesa Republike Hrvatske [6].

Slika 2: Podjela morskih prostora i prostora morskog dna

2.2. POMORSKO DOBRO I MORSKE LUKE REPUBLIKE HRVATSKE

Pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njegovo dno i podzemlje te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve stoje s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod površine. U tom smislu tim se dijelom kopna smatraju: morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, ušća rijeka koja se izljevaju u more, kanali spojeni s morem, te živa i neživa prirodna bogatstva u moru i u morskome podzemlju. *Na pomorskom dobru ne mogu se stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi* [5]. Upisi prava vlasništva ili kojeg drugog stvarnog prava na zemljištu i građevinama na pomorskom dobru za koje se ne može dokazati pravno valjan način stjecanja, pravno su nevaljani.

Koncesija je pravo kojim se dio pomorskog dobra potpuno ili djelomično isključuje iz opće upotrebe i daje na posebnu uporabu ili gospodarsko korištenje pravnim i fizičkim osobama registriranim za obavljanje obrta. Opća upotreba pomorskog dobra podrazumijeva da se svatko ima pravo služiti pomorskim dobrom sukladno njegovoj namjeni i prirodi, a posebna upotreba pomorskog dobra je svaka ona upotreba koja nije opća upotreba ni gospodarsko korištenje pomorskog dobra. Gospodarsko korištenje pomorskog dobra je korištenje tog pomorskog dobra za obavljanje gospodarskih djelatnosti, sa ili bez korištenja postojećih građevina i drugih objekata na pomorskom dobru, te sa ili bez gradnje novih građevina i drugih objekata na pomorskom dobru. Koncesija se može založiti. Založno pravo na koncesiji stječe se upisom u upisnik koncesija. Založno pravo daje založnom vjerovniku pravo da sam koristi koncesiju (ako ispunjava uvjet za ovlaštenika koncesije) ili može pravo na koncesiju prenijeti na treću osobu, pod uvjetom da dobije suglasnost davatelja koncesije.

Luka je mjesto gdje se sijeku morski prometni putovi s kopnenim i unutrašnjim vodenim i zračnim putovima, radi ukrcaja na brodove, robe i putnika s kopnenih i zrakoplovnih prijevoznih sredstava, radi iskrcaja putnika s brodova na kopnena i zračna vozila, ili radi prekrcaja s morskih brodova na brodove unutrašnje plovidbe i obratno, neposredno ili posredno preko skladišta, slagališta, silosa, hladnjača ili drugih uređaja. Radna grupa za luke Europske unije daje širu definiciju luke koja glasi: luka je prostor vode i kopna s građevinama i opremom, s ciljem da ponajprije obavlja prihvat brodova, njihov ukrcaj i iskrcaj, slaganje robe, prihvat i otpremu te robe kopnenim transportom, a također može uključiti i poslovne aktivnosti vezane za pomorski promet. Svoju ulogu i značenje luke iskazuju kroz to što su: središta koordinacije prometnih grana koje se u njima sastaju, robno-prometna središta preko kojih se obavlja transfer tereta između prometnih grana i unutar luka i regija, te *amortizeri* za neutralizaciju neravnomjernosti u prevoženju pojedinim prometnim granama i u distribuciji roba i prometa na tržištu. Pomorske luke mogu se podijeliti:

- 1) prema veličini i funkciji u robnoj razmjeni: lokalne, regionalne, nacionalne, međunarodne i svjetske luke,
- 2) prema vrsti prometa: uvozne, izvozne, razvozne i tranzitne luke, ovisno o kategoriji prometa koja u njima prevladava,

- 3) prema vrsti tereta: opće luke, univerzalne luke, luke za generalni teret i posebne specijalizirane luke za pojedine vrste masovnih tereta,
- 4) prema vrsti kojoj služe: putničke, teretne, mješovite, ribarske, turističke, trgovačke i industrijske luke,
- 5) prema značenju u privredi određene zemlje: glavne i sporedne luke te
- 6) prema namjeni: opće, trgovačke, ratne i sportske luke.

Oko 300 hrvatskih luka ima izgrađenu obalu, a u više od njih 100 mogu pristati i veći brodovi u obalnoj plovidbi. Međutim, tek u njih 7 mogu pristati prekoceanski brodovi ,a to su luke: Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik. Prema smještaju sve su luke obalne, prema vodostaju sve su luke otvorene, prema namjeni su mješovite tj. trgovačke, putničke, ponekad industrijske, ribarske, sportske i turističke luke. Luke Republike Hrvatske prema strukturi tereta su opće jer prometuju generalnim, rasutim i tekućim teretima.

3. RAZGRANIČENJE MORSKIH I PODMORSKIH PROSTORA IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I SUSJEDNIH DRŽAVA NA JADRANSKOM MORU

Republika Hrvatska, ima svojevrsni prirodni hendikep u činjenici što je njen gospodarski pojas, odnosno zaštićeni ekološko-ribolovni pojas, bitno uži od maksimalnih 200 nautičkih milja od obale prema pučini, kao i mnoge druge države ispred čijih obala se nalaze uska mora uvučena u kontinent, jer čitavo Jadransko more je široko otprilike kao pola gospodarskog pojasa neke države koja leži na obalama otvorenog oceana. Jadransko more je, unatoč tome, bogato ribom i njime prolaze pomorski putovi od značaja za Jadranske države i za zatvorene srednjoeuropske države. Danas čak šest država izlazi na obale ovako malog mora i to Republika Hrvatska, Italija, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Albanija, što otežava određivanje morskih granica Jadranskog mora, pa time i gospodarskog pojasa.

Republika Slovenija i Republika Bosna i Hercegovina svojim teritorijalnim vodama ne izlaze na otvoreno more, tako da nemaju pravo na gospodarski pojas, stoga Republici Hrvatskoj ostaje izvršiti razgraničenje gospodarskog pojasa prema Republici Italiji i Republici Crnoj Gori. To što Republika Hrvatska još uvijek nije proglasila gospodarski pojas nije pravne prirode, jer u skladu s običajnim pravom, a poglavito u skladu s odredbama *Konvencije UN-a o pravu mora* Republika Hrvatska ima pravo na gospodarski pojas. U odnosu na države otvorenog mora gospodarski pojas Republike Hrvatske površinom je malen, ali obuhvaćao bi neka od najbogatijih lovišta ribe kao i nalazišta nafte i plina u Jadranskom moru. Razlog zbog kojeg Hrvatski sabor još nije donio odluku o proglašenju gospodarskog pojasa uglavnom je političke prirode. Pitanje je do kakvih bi reakcija njegovo proglašenje dovelo, iako Republika Hrvatska ima pravo na taj pojas. Republika Italija ima ogromnu ribolovnu flotu koja je gotovo opustjevši more pred talijanskom obalom lovinu potražila po gotovo cijelom Mediteranu. *Unutar dijela Jadranskog mora koji bi potpao pod gospodarski pojas Republike Hrvatske sada aktivno ribare talijanske ribarice, često upadajući i u teritorijalno more Republike Hrvatske. Proglašenjem gospodarskog pojasa, sve bi te ribarice ostale bez posla ili bi za svoj ulov*

morale plaćati naknadu [6]. Slovenske ribarice bi se našle u još gorem položaju jer bi osim uskog područja pred svojim obalama gotovo u cijelosti ostale bez slobodnih lovišta.

Republika Hrvatska je proglasila sadržaje isključivoga gospodarskoga pojasa koji se odnose na suverena prava istraživanja i iskorištavanja, očuvanja i gospodarenja živim prirodnim bogatstvima voda izvan vanjske granice teritorijalnog mora, te jurisdikciju glede znanstvenog istraživanja mora i zaštite i očuvanja morskog okoliša. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas donesen je kao inačica gospodarskog pojasa te je proglašen *Odlukom Hrvatskog sabora* od 3. listopada 2003. godine, a pravni režim zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske započeo se primjenjivati 3. listopada 2004. godine, ali bez primjene na brodove koji plovo pod zastavom država članica Europske unije.

Od trenutka stjecanja neovisnosti, Republika Hrvatska se kao obalna država, a u cilju nadzora i zaštite svojih nacionalnih interesa na moru, upustila u pregovore o razgraničenju na moru sa susjednim državama na Jadranskom moru. Pitanja vezana uz razgraničenje morskih i podmorskih prostora Republike Hrvatske traže velike napore i pozornost, kako hrvatske službene politike, većinom hrvatske diplomacije, a tako i struke, odnosno znanosti međunarodnog prava.

3.1. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE ITALIJE

Republika Italija, kao jadranska i mediteranska država s površinom od 301.230 km² i oko 60 milijuna stanovnika, spada u red velikih i razvijenih država Europe, a svoju sigurnost i ekonomski razvoj vezala je za Sjedinjene Američke Države (SAD) a kroz Europsku uniju i NATO savez s ostalim europskim državama. *Danas je Republika Italija respektabilna gospodarska i regionalna sila, i na međunarodnom planu je država koja predstavlja glavni oslonac SAD-a i NATO saveza na Mediteranu* [6]. S Republikom Italijom kao susjednom državom nemamo kopnenu granicu, ali imamo granicu na moru, koja nije sporna niti na jednom dijelu. Dobri i prijateljski odnosi u neprekidnom su razvoju, što je od interesa za Republiku Hrvatsku jer to što su Republika Italija i Republika Hrvatska članice Europske unije i NATO saveza stanoviti je jamac sigurnosti na Jadranskom moru i u širem području.

U odnosima s Republikom Italijom nema spornih pitanja glede granica na moru, zahvaljujući obvezujućoj naravi Rimskog i Osinskog sporazuma koje je s Republikom Italijom sklopila bivša SFRJ. Međutim, u ozračju izraženog nezadovoljstva Republike Italije proglašenju hrvatskog zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, te proglašenja talijanskog gospodarskog pojasa, zadaća je hrvatskoj diplomaciji, a istodobno i struci, postići zadovoljavajući sporazum o njihovom razgraničenju. Može se očekivati da će za crtu razgraničenja biti prihvaćena, kao najlogičnija, crta koja je utvrđena Rimskim sporazumom, kao crta razgraničenja epikontinentalnog pojasa.

3.2. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE SLOVENIJE

Republika Slovenija je zapadni susjed Republike Hrvatske, čija je površina 20.256 km² i koja ima oko dva milijuna stanovnika. Republika Slovenija je s Republikom Hrvatskom vodila koordinirane akcije za izlazak iz bivše SFRJ i do sredine 1991. godine bila je glavni partner u borbi protiv velikosrpske politike. *Završetkom lipanjskog rata 1991. godine u Republici Sloveniji, suradnja Republike Slovenije i Republike Hrvatske postaje opterećena otvorenim pitanjima kao što su spor oko utvrđivanja granica na kopnu, a poglavito na moru, nuklearna elektrana "Krško" te dug ljubljanske banke prema štedišama iz Republike Hrvatske* [6]. Graničnih sporova među republikama nije bilo u vrijeme bivše SFRJ, jer su međusobne granice bile određene tzv. *Avnojskim granicama*. Također, vanjske granice bivše SFRJ su bile u nadležnosti federacije i osiguravala ih je federalna, središnja vlast, pa tako i one granice koje danas Sloveniju odvajaju od susjednih država. Dvije su države proglasile neovisnost 25. lipnja 1991. godine, i sutradan se međusobno priznale, naglašavajući da nemaju nikakvih teritorijalnih zahtjeva jedna prema drugoj. Uzajamnim priznanjem potvrdile su da se međusobno smatraju subjektima međunarodnoga prava. U preuzimanju odgovornosti, s željom ostvarivanja punog suvereniteta eliminiranjem bilo kakve nadležnosti bivše SFRJ, među njima (i prema ostalima) je počelo djelovati međunarodno pravo. Od trenutka kada su te države postale subjektima međunarodnoga prava, tek tada su postale nositeljicama prava i obveza koje takvim subjektima pripadaju.

Spor o granici na kopnu i moru između Republike Hrvatske i Republike Slovenije nastao je 1993. godine. Memorandumom o Piranskom zaljevu su po prvi put na sustavan i jasan način formulirana stajališta Slovenije, jasna drugoj strani (Hrvatskoj). Republika Slovenija istupa sa službenim stajalištem da je, kao međunarodnopravni subjekt, nositeljica prava kojeg (prema slovenskom mišljenju) imaju subjekti međunarodnoga prava. Ranije, do trenutka dok Republika Slovenija nije postala subjektom međunarodnoga prava, nije mogla biti nositeljica prava, niti je ostvarivala prava koja međunarodnopravni subjekti imaju, pa i pravo izlaza na otvoreno more. *Republika Slovenija 1993. godine postavila je zahtjev za cjelovitosti Savudrijske vale, tražeći suverenitet nad čitavim morskim prostorom zaljeva s argumentom da je u bivšoj SFRJ isključivo ona sprovodila jurisdikciju. Postavila je i zahtjev za fizičkim dodirima svoga teritorijalnog mora s otvorenim morem. Taj dodir bi trebao biti na štetu teritorijalnoga mora Republike Hrvatske, pa je Republika Hrvatska, nakon dugih i neuspješnih pregovora, predložila rješavanje spora pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu* [10]. U Republici Hrvatskoj se vjerovalo vjerodostojnosti osnovnih pravnih argumenta: more je pripadak kopna, pa more ispred hrvatske obale u Savudrijskoj vali pripada Hrvatskoj, a institut izlaza na otvoreno more nije međunarodnopravno utvrđen, niti poznat. Obje države se slažu da je njihova međusobna granica ona koja je zatečena na dan proglašenja neovisnosti država, 25. lipnja 1991. godine, što je u skladu s pravilom međunarodnoga prava, po kojemu unutrašnje granice republika bivše federativne države postaju međunarodne granice. Pravilo i navedene izjave dviju država se praktički odnose samo na kopnenu granicu, jer između republika unutar bivše federacije morski prostori nikada nisu bili razgraničeni; bili su pod punom suverenosti federacije. Slovenija, ipak, traži izlaz na otvoreno more s argumentom da ga je imala na dan 25. lipnja 1991. godine, pa da joj pripada i sada. *Jedan od neuspjelih pokušaja rješavanja spora, koji je za sobom ostavio loše političke učinke za Republiku Hrvatsku, je nacrt sporazuma dogovoren između premijera dvaju država, tzv. sporazum Drnovšek-Račan* [10]. Po tome nacrtu sporazuma, koji nije prihvaćen u Hrvatskom saboru i koji je ostao nepotpisan, uspostavljen je koridor otvorenoga mora u području teritorijalnog mora Republike Hrvatske i s tim Sloveniji omogućen izlaz na otvoreno more. Zajedno s teritorijalnim morem koje bi pripalo Sloveniji, računajući od crte sredine, Hrvatska bi se odrekla oko 160 km² mora, podmorja, i zračnog stupa iznad.

Godine 2008. Slovenija je zbog spora o granici počela usporavati pristupne pregovore Hrvatske za ućlanjenjem u Europsku uniju, a u prosincu iste godine je te pregovore i blokirala. Prvi put u povijesti Europske unije bilateralni granićni spor je postao preprekom za ućlanjenje jedne države. Uvjete rješavanja spora, dakako, nametala je država ćlanica, nepristajanje na njene uvjete je uzrokovalo trajnost blokade. U cilju rješavanja spora, Sporazum o arbitraži između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije potpisan je u Stockholmu 4. studenoga 2009. godine. Međutim, zbog odrećdenih nedozvoljenih radnji slovenske strane, tzv. kompromitacije sporazuma, Republika Hrvatska je u ljeto 2015. godine istupila iz Sporazuma o arbitraži. Stoga i dalje ostaje neizvjesno rješenje ovog granićnog spora.

3.3. RAZGRANIĆENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Republika Bosna i Hercegovina granići s Republikom Hrvatskom, Republikom Srbijom i Republikom Crnom Gorom. Po svom urećdenju je složena federalna država s elementima konfederacije, a njena površina iznosi 51 209,2 km², od ćega 51 197,0 km² ćini kopno, a 12,2 km² ćini more. Prema popisu iz 2013. godine, u Republici Bosni i Hercegovini živi ukupno 3,513,159 stanovnika.

S Republikom Bosnom i Hercegovinom, u pogledu vlastite sigurnosti, Republika Hrvatska ima najosjetljivije odnose na koje ne utjeće samo geostrategijski poloćaj u odnosu na poloćaj Republike Bosne i Hercegovine. Preko teritorija Republike Bosne i Hercegovine prolazi vaćan poprećni komunikacijski pravac koji svoje ishodište ima u luci Ploće koja je ujedno i u funkciji izlazne luke Republike Bosne i Hercegovine. Luka ima osobito pogodan zemljopisni poloćaj koji se lako dovodi u funkciju opće pomorstvenosti. Luka Ploće u neretvanskoj je dolini, sjeverozapadno od uća i jedina je hrvatska luka na uću plovne rijeke pa je nakon integracije s rijećnom lukom Metković dobila znaćenje rijećno-morske luke.

Republika Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska predstavljaju strategijsku, prometnu pa i gospodarski kompatibilnu ćjelinu, zato je politićki stabilno urećena i

gospodarski osposobljena Republika Bosna i Hercegovina ključni interes Republike Hrvatske. Postojanje koridora, odnosno izlaska Republike Bosne i Hercegovine na morsku obalu je međunarodnopravna činjenica. Iz te činjenice proizlaze i međunarodnopravne obveze i prava Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine.

Međudržavna granica proteže se u duljini od oko tisuću kilometara pri čemu je sporno oko pet posto granične crte, a jedan dio odnosi se upravo na morsku granicu, odnosno razgraničenje kod Neumskog zaljeva. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova navelo je kako je između Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine ostalo otvoreno pitanje je li granica na svim mjestima pravilno utvrđena, no da bez obzira na to nema poteškoća u njenoj primjeni. Republika Hrvatska i Republika Bosna i Hercegovina potpisale su 1999. godine *Ugovor o državnoj granici* koji države stranke tog ugovora nisu ratificirale, no koji se od dana potpisa privremeno primjenjuje. To je bio prvi ugovor o granici između država nastalih po raspadu bivše Jugoslavije. Taj ugovor se temelji na pravilima međunarodnoga prava i određuje postojeću granicu u skladu s bivšim međurepubličkim razgraničenjem što je pravilo koje Republika Hrvatska i Republika Bosna i Hercegovina zagovaraju kao najvažniju odrednicu razgraničenja među državama nastalima na prostoru bivše SFRJ.

Glede odnosa s Republikom Bosnom i Hercegovinom, treba poći od činjenice da je riječ o dvije susjedne i prijateljske države koje dijele jednu od najdužih granica u Europi. Ukupni povijesni razlozi, zemljopisna povezanost, život hrvatskog naroda u Republici Bosni i Hercegovini, kao i iskustva iz novije povijesti, potvrđuju utemeljenost posebnog interesa i upućenosti Republike Hrvatske na dobrosusjedstvo i prijateljstvo s Republikom Bosnom i Hercegovinom. Politika Republike Hrvatske prema Republici Bosni i Hercegovini, kao strategijski važnom pitanju ukupne hrvatske državne politike, ali i važnom pitanju trajnog uređenja sustava sigurnosti i stabilnosti na jugoistoku Europe, treba polaziti od poštivanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta susjedne države, na temelju ustavnog uređenja koje će omogućiti punu ravnopravnost, konstitutivnost i suverenost svih triju naroda na cijelom području Republike Bosne i Hercegovine.

3.4. RAZGRANIČENJE REPUBLIKE HRVATSKE I REPUBLIKE CRNE GORE

Republika Crna Gora na sjeveroistoku graniči sa Republikom Srbijom, na istoku graniči sa Republikom Kosovo, na jugu graniči sa Republikom Albanijom, s Republikom Hrvatskom graniči na jugozapadu, s Republikom Bosnom i Hercegovinom graniči na zapadu, dok priobalni dio mora, uz međunarodne vode, čini granicu sa Republikom Italijom. Kopnena površina Republike Crne Gore iznosi 13 812 km² dok površina obalnog mora iznosi 2.440 km². Prema popisu iz 2011. godine Crna Gora ima 625 266 stanovnika. Kopnene granice između Republike Hrvatske i Republike Crne Gore utvrđene su i pod zaštitom su međunarodnog prava, te se kao takve nikako ne smiju smatrati spornim. S Republikom Crnom Gorom treba razgraničiti teritorijalno more, epikontinentalni pojas, a moguće je i gospodarski pojas. Ne postoje bilo kakve okolnosti ili razlozi koji bi opravdali odstupanje od primjene načela ekvidistance, odnosno crte jednake udaljenosti prilikom razgraničenja mora i podmorskih prostora s Republikom Crnom Gorom.

Između Republike Hrvatske i Republike Crne Gore u ovom trenutku primjenjuje se privremeni režim razgraničenja kako je to, na privremenim osnovama, uređeno *Protokolom* iz 2002. godine. Granica na kopnu je u tom *Protokolu* uređena na način da slijedi bivšu republičku granicu koja je postojala između dviju republika i koju su stručnjaci već ranije zajednički utvrdili, tako da stvarno otvoreno pitanje jest razgraničenje na moru između dviju država. Kad je riječ o konačnom utvrđivanju granice, Republika Hrvatska i Republika Crna Gora još nisu usuglasile način kako će do njega doći.

4. NACIONALNI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU

Prioritetni nacionalni interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru su:

- a) sigurnosni interesi,
- b) gospodarski interesi,
- c) nadzor i zaštita gospodarskog pojasa odnosno zaštićenog ekološko-riblovnog pojasa.

4.1. SIGURNOSNI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU

Sigurnosni interesi Republike Hrvatske na Jadranskom moru protežu se od osobne sigurnosti pojedinca do pitanja sigurnosti državne granice i pograničnog područja. Zasigurno je najhitnije razmatrati aspekt sigurnosti koji može dovesti u pitanje suverenitet ili suverena prava na Jadranskom moru, otežavanje ili onemogućavanje odvijanja pomorskog prometa u unutarnjem i vanjskom prometu, nesigurnost po živote ljudi i roba uključenih u pomorski promet, nedostatnost sigurnosnih mjera i preventive u svrhu sprječavanja onečišćenja mora, obale i podmorja itd. Današnji sustav sigurnosti na moru nije prilagođen potencijalnim ugrozama.

Sve veći broj različitih ugroza s kojima se suočavamo u zadnje vrijeme, počevši od pomorskog terorizma, onečišćenja mora, ilegalnih migracija, raznih vrsta nedopuštenog krijumčarenja, otuđenja prirodnih resursa, pa do potrebe provođenja ostalih aktivnosti na moru kao što su traganje i spašavanje, sigurnost plovidbe i zaštite okoliša, nameće potrebu efikasnijeg djelovanja države na moru. Ovako širok spektar ugroza traži od Republike Hrvatske novi način prilagodbe i organizacije njenog djelovanja na moru u cilju pravovremenog i efikasnog odgovora na prijetnje moru i s mora. Glavni cilj jedinstvene strategije je zaštita ukupnih nacionalnih interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru, uz znatno povećanje učinkovitosti pomorskih službi, u smislu djelotvornijeg nadzora, čuvanja, zaštite i po potrebi obrane pomorskog dijela Republike Hrvatske. Sigurnost i zaštita svih građana, privatnog vlasništva i nacionalnog dobra na moru i priobalju

podrazumijeva vitalne nacionalne interese. *Učinkovitost jedinstvene strategije pomorske sigurnosti očituje se racionalizacijom i smanjenjem troškova poreznih obveznika, što je također jedan od glavnih ciljeva* [6].

4.2. GOSPODARSKI INTERESI REPUBLIKE HRVATSKE NA JADRANSKOM MORU

Gospodarske interese Republike Hrvatske na Jadranskom moru, sukladno prostornoj razvedenosti obale kao i poprečnim prometnim sklopovima koji idu od obalnog ruba prema unutrašnjosti na našoj obali, mogu se locirati u dvije gravitacijske cjeline u kojima Republika Hrvatska ostvaruje svoje gospodarske interese, bolje rečeno mogu se ustvrditi dvije regije, sjeverozapadna jadranska regija sa središtem u Rijeci i jugoistočna jadranska regija sa središtem u Splitu [9]. Sjeverozapadna regija zauzima 15% državne površine s oko 10% stanovništva. Ova je regija, zahvaljujući uslužnim djelatnostima, turizmu i za naše uvjete razvijenom prometu, gospodarski najrazvijeniji dio Republike Hrvatske, unatoč znatnim razlikama u gospodarskim i zemljopisnim osobinama između pojedinih dijelova što je evidentno u usporedbi gospodarske razvijenosti područja obalnog ruba kao i razvijenosti obalnog ruba i otočnih skupina otoka. U ovoj regiji osobito je razvijena industrija, brodogradnja, petrokemija, a u zadnjih nekoliko godina u prostoru epikontinentalnog pojasa koji pripada ovoj regiji otpočela je eksploatacija plina iz podmorja što utječe na prosudbu gospodarske razvijenosti i daje novi moment u gospodarskim interesima Republike Hrvatske na Jadranskom moru.

Jugoistočna jadranska regija obuhvaća oko 20% državne površine s oko 15% stanovništva [6]. Glavne gospodarske grane su turizam i ugostiteljstvo, dok je udio u industrijskoj proizvodnji niži od udjela u stanovništvu. Razvoj usporavaju nedovoljne prometne veze kako prema otocima, tako i prema unutrašnjosti. Subregionalne razlike i to zaleđe, obala i otoci su važni i naglašeni. U ovoj regiji može se razmatrati i dubrovačko područje kao podregiju koja je specifična po svom položaju u pogledu geostrateške prosudbe jer u tom smislu predstavlja *otok* radi prekida kopnene komunikacije u prostoru

priobalja Republike Bosne i Hercegovine, što je čini izuzetno osjetljivom po svim aspektima pa tako i gospodarskom.

Od značaja za ostvarivanje gospodarskih interesa na Jadranskom moru je gospodarski i demografski razvoj otoka. U području prostora Jadranskog mora i jadranskog priobalja, Republika Hrvatska ostvaruje svoje gospodarske interese preko prometa, lučkog gospodarstva, brodarstva, brodogradnje, turizma i ugostiteljstva, iskorištavanja mora i podmorja, iskorištavanja nafte i plina, malog gospodarstva i obrtništva, znanstvenoistraživačke djelatnosti, telekomunikacijske i informatičke infrastrukture. *Otočno gospodarstvo egzistira i razvija se na 47 naseljenih otoka s oko 130.000 stanovnika što predstavlja 2,5% Republike Hrvatske. Osnovicu za daljnji razvoj tog gospodarstva predstavlja razvoj turističkih proizvoda, ekološki prihvatljivo malo gospodarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo, kamen, stočarstvo, ribarstvo i manikultura, prerada ribe, marine i servisi* [6]. Republika Hrvatska raspolaze sa značajnim znanstvenoistraživačkim kapacitetima koji podupiru gospodarske interese Republike Hrvatske na Jadranskom moru. Svi kapaciteti nisu locirani na primorskom prostoru Republike Hrvatske što ponekad predstavlja nedovoljnost u kontinuitetu njihovih djelatnosti vezanih za prostor Jadranskog mora, te se događa da pojedine djelatnosti više imaju prigodničarski karakter nego sustavno kontinuirani značaj.

5. OBALNA STRAŽA REPUBLIKE HRVATSKE

Pod nazivom obalna straža (*eng. Coast Guard*) razumjeva se pomorska organizacija, odnosno pomorska oružana sila čiji je zadatak sprječavanje krijumčarenja, nadziranje reda, zakonitosti i poštivanje propisa na moru, pomaganje brodovima u nevolji u unutanjim morskim vodama i teritorijalnom moru i slično. Obalna straža Republike Hrvatske vojna je organizacija s policijskim ovlastima na moru i nalazi se u sastavu Hrvatske ratne mornarice. Osnovana je 2007. godine *Zakonom o Obalnoj straži* Republike Hrvatske radi učinkovitog nadzora i zaštite prava i interesa Republike Hrvatske na moru u skladu s međunarodnim pravom i hrvatskim propisima. *Temeljni poslovi i zadaće Obalne straže su zaštita suverenih prava i provedba jurisdikcije* [5] Republike Hrvatske u epikontinentalnom pojasu, zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu i na otvorenu moru. Obalna straža isto tako u iznimnim slučajevima pruža potporu lučkoj kapetaniji u provođenju zakona i drugih propisa iz njezine nadležnosti u obalnom moru Republike Hrvatske i pomorskoj policiji u nadzoru državne granice na moru.

5.1. POVIJESNI RAZVOJ I OSNIVANJE OBALNE STRAŽE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Odlukom Vlade Republike Hrvatske 24. kolovoza 2004. godine osnovana je Koordinacija Vlade Republike Hrvatske za usklađivanje obavljanja poslova nadzora i zaštite Jadrana radi osiguranja sustavnog i učinkovitog planiranja i djelovanja tijela državne uprave koja obavljaju poslove nadzora i zaštite Jadrana. *Koordinacija u čijem sklopu se obavljaju poslovi obalne straže, a u koju je uključeno osam ministarstava, počela je s praktičnim djelovanjem 3. listopada 2004. godine, dakle danom stupanja na snagu odluke o proglašenju zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske* [5]. Koordinacija je imala Stručno tijelo kojeg su činili predstavnici osam ministarstava, ova koordinacija bila je preteča obalne straže. Obalna straža Republike Hrvatske konačno je ustrojena 1. studenog 2007. godine, danom stupanja na snagu *Zakona o Obalnoj straži*. Danom stupanja na snagu Uredbe o organizaciji i načinu rada Središnje koordinacije,

Stručnog tijela i područnih jedinica koordinacije tijela nadležnih za nadzor i zaštitu prava i interesa Republike Hrvatske na moru iz 2008. godine, prestala je važiti Odluka Vlade Republike Hrvatske o osnivanju Koordinacije Vlade Republike Hrvatske za usklađivanje obavljanja poslova nadzora i zaštite unutarnjih morskih voda, teritorijalnog mora i zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske.

5.2. ORGANIZACIJA OBALNE STRAŽE

Prema *Zakonu o Obalnoj straži* Republike Hrvatske ustroj Obalne straže donosi Predsjednik Republike Hrvatske na prijedlog Vlade Republike Hrvatske. Organizacija rada i druga pitanja vezana za rad Obalne straže koja nisu uređena *Zakonom*, uređuje ministar obrane posebnim propisom odnosno *Pravilnikom o unutarnjem redu*.

U obrambenom sustavu crta zapovijedanja ide od vrhovnog zapovjednika prema Oružanim snagama, a preko Ministarstva obrane, na zapovjedništvo Hrvatske ratne mornarice. Zatim se spušta preko zapovjedništva Obalne straže Republike Hrvatske na prvi divizijun Obalne straže u Splitu i drugi divizijun Obalne straže u Puli, odnosno zrakoplovne snage Obalne straže u Zemunik i Divuljama (zrakoplovne snage Republike Hrvatske su operativno podređene zapovjedniku Obalne straže). Zapovjedništvo Obalne straže, kao stručno tijelo zapovjednika nadležno je za planiranje i provedbu zadaća Obalne straže te koordinaciju s drugim nadležnim tijelima, a sastoji se od Osobne skupine zapovjednika, Odjela za operativne poslove, Odjela za potporu te Administrativnog pododsjeaka.

U sustavu za nadzor i zaštitu interesa na moru, prema *Zakonu o Obalnoj straži* Republike Hrvatske i Uredbom Vlade Republike Hrvatske uspostavljeni su Središnja koordinacija za nadzor i zaštitu prava i interesa Republike Hrvatske na moru, Stručno tijelo Središnje koordinacije te područne jedinice koordinacije na razini sedam primorskih županija. U sustavu za nadzor i zaštitu interesa Republike Hrvatske na moru crta uspravnice ide od Područnih jedinica koordinacije kojima predsjedaju lučki kapetani, a u kojima su i predstavnici Obalne straže Republike Hrvatske, preko Stručnog tijela prema Središnjoj koordinaciji odnosno Vladi Republike Hrvatske. Predsjedatelj Stručnog tijela je

zapovjednik Obalne straže dok su predsjedatelji Središnje koordinacije na rok od godinu dana u rotaciji ministar obrane, ministar nadležan za more i ministar nadležan za unutarnje poslove. Obalna straža ovisno o zadaćama koje provodi odgovara prema različitim ministarstvima Vlade Republike Hrvatske odnosno tijelima državne uprave.

5.3. TEMELJNE ZADAĆE OBALNE STRAŽE

Pomorska sigurnost kao dio nacionalne (europske) pomorske politike ostvaruje se učinkovitim nadzorom kao i čuvanjem i zaštitom mora, podmorja i morskog prostora te predstavlja temeljni preduvjet za višu razinu ukupne nacionalne sigurnosti svake pomorske države. Sustav pomorske sigurnosti obalne države djeluje s namjerom zaštite nacionalnih interesa od svih oblika sigurnosnih ugroza. Unutar sustava pomorske sigurnosti od iznimne je važnosti uloga koju ima Hrvatska ratna mornarica kao glavni čimbenik nadzora i zaštite prava i interesa Republike Hrvatske na moru, odnosno organizacija s vodećom ulogom u zaštiti pomorske sigurnosti. *Uspješnost u ostvarivanju te funkcije Hrvatska ratna mornarica zahvaljuje djelovanju i drugih pomorskih službi poput lučkih kapetanija, pomorske policije te Obalne straže, a čija je suradnja i razmjena informacija o sigurnosnim prijetnjama od iznimne važnosti za učinkovitiju zaštitu nacionalnih interesa na moru [5].*

Obilježje Republike Hrvatske kao obalne i pomorske države zahtijevalo je posebno pravno normiranje složenih pomorskih odnosa koji se javljaju u okviru pomorske plovidbe. U tom kontekstu nezaobilazan je *Pomorski zakonik* kao najsuremeniji nacionalni pomorski zakonik čije su odredbe usklađene s brojnim međunarodnim konvencijama, kako onih koje su stupile na snagu, tako i onih koje nisu stupile na snagu, a kojima je Republika Hrvatska pristupila. Odredbe *Pomorskog zakonika* usklađene su i s propisima Europske unije koji se odnose na pomorsku plovidbu i sigurnost pomorske plovidbe. Donošenjem *Zakona o Obalnoj straži* Republika Hrvatska je napokon, nakon dugog razdoblja nastojanja ustroja Obalne straže kao pomorskoupravne službe, osnovala Obalnu stražu čiji su organizacija, djelokrug rada, ovlasti, poslovi i zadaci usmjereni ostvarivanju učinkovitog nadzora i zaštite prava i interesa Republike Hrvatske na moru u skladu s međunarodnim pravom i propisima Republike Hrvatske. Prema *Zakonu* temeljni poslovi i zadaće Obalne

straže su zaštita suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije Republike Hrvatske, suzbijanje i sprječavanje terorizma, organiziranog međunarodnog kriminala i širenja oružja za masovno uništenje kao prioriteta u zaštiti međunarodne sigurnosti, suzbijanje piratstva i drugih oblika korištenja otvorenog mora u nemiroljubive svrhe, sigurnost plovidbe, traganje i spašavanje, zaštita morskog okoliša, prirode i kulturne baštine te nadzor morskog ribarstva.

5.3.1. Zaštita suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije Republike Hrvatske

Glava III. *Zakona o Obalnoj straži* pravno regulira pitanja zaštite suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije Republike Hrvatske. Suverenitet Republike Hrvatske je neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv, a prostire se nad njezinim kopnenim područjem, rijekama, jezerima, prokopima, unutarnjim morskim vodama, teritorijalnim morem te zračnim prostorom iznad tih područja. U skladu s ovom odredbom Ustava razlikuje se opseg postupanja (ovlasti za poduzimanje odgovarajućih mjera) ovlaštenih osoba Obalne straže ovisno o pravima koje Republika Hrvatska ima u pojedinim dijelovima mora. *Pravilnikom o primjeni mjera i sredstava prisile, zaustavljanju i pregledu sumnjivog plovila, uzapćenju plovila, privremenom zadržavanju osoba, službenim evidencijama i drugim radnjama potrebnim za pokretanje postupka protiv prekršitelja propisa* propisan je način suradnje Obalne straže i drugih državnih tijela u izvršavanju zakonom propisanih poslova. Dužnost Obalne straže je da samostalno, ali i u suradnji s drugim tijelima nadležnim za nadzor i zaštitu prava i interesa Republike Hrvatske na moru, prikuplja, obrađuje i koristi podatke te vodi evidencije o kršenju Ustava i zakonom zaštićenih vrednota. Način i uvjete pod kojima ovlaštene osobe Obalne straže Republike Hrvatske u nadzoru i zaštiti prava i interesa Republike Hrvatske na moru primjenjuju određene mjere i sredstva prisile, zaustavljaju i pregledavaju sumnjiva plovila, uzapćuju plovila, privremeno zadržavaju osobe te vode službene evidencije i provode druge radnje potrebne za pokretanje postupka protiv prekršitelja propisa propisan je *Pravilnikom*. Prema *Pravilniku*, ovlaštene osobe Obalne straže mogu samostalno poduzeti određene mjere i sredstva prisile u obavljanju temeljnih poslova i zadaća na sljedećim prostorima: zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu, epikontinentalnom pojasu i na otvorenome moru; dok navedene mjere u teritorijalnom

moru i unutarnjim morskim vodama ovlaštene osobe Obalne straže mogu poduzimati samo prilikom pružanja potpore drugim nadležnim tijelima državne uprave. Način djelovanja Obalne straže u odnosu na zaštitu suverenih prava Republike Hrvatske u epikontinentalnom pojasu naknadno je propisan *Zakonom*. Riječ je o zaštiti istraživanja i iskorištavanja rudnog i drugog neživog bogatstva morskog dna i podzemlja epikontinentalnog pojasa, kao i morskih bića koja su u stadiju u kojemu se love, nepokretna na morskom dnu ili ispod njega ili se mogu kretati samo u stalnom fizičkom dodiru s morskim dnom ili samo u morskom podzemlju. *Ipak, prilikom zaštite suverenih prava Republike Hrvatske u epikontinentalnom pojasu, Obalna straža ne smije neopravdano sprječavati plovidbu, ribarenje, zaštitu živih bogatstava mora, kao ni oceanografska ili druga znanstvena istraživanja* [1].

5.3.2. Suzbijanje i sprječavanje terorizma, organiziranog međunarodnog kriminala i širenja oružja za masovno uništenje

Osim zadaće zaštite suverenosti, suverenih prava i jurisdikcije Republike Hrvatske na moru, Obalna straža u suradnji s drugim državnim tijelima i tijelima međunarodnih organizacija obavlja poslove i zadaće u borbi protiv terorizma i morskog razbojništva; u sprječavanju širenja oružja za masovno uništavanje; u sprječavanju krijumčarenja roba i osoba na moru te u provođenju preventivnih mjera protiv počinitelja tih kaznenih djela u skladu s međunarodnim pravom i propisima Republike Hrvatske. Način postupanja Obalne straže usklađen je s *Konvencijom o suzbijanju nezakonitih postupaka protiv sigurnosti pomorske plovidbe (engl. Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation)* iz 1988. god., koja određuje kaznenopravnu odgovornost za zabranjene postupke ugrožavanja međunarodne pomorske plovidbe, i to tako da se inkriminira svako nezakonito i namjerno uspostavljanje kontrole nad brodom sredstvima prisile, prijetnje ili drugim oblicima zastrašivanja radi provođenja akata nasilja protiv putnika ili članova posade broda, a kojima se ugrožava sigurnost pomorske plovidbe. Zanimljivo je spomenuti da sigurnost pomorskog prometa mogu ugroziti i sljedeća kaznena djela predviđena našim *Kaznenim zakonom*: napad na zrakoplov, brod ili

nepokretnu platformu, ugrožavanje prometa opasnom radnjom ili sredstvom, ugrožavanje posebnih vrsta prometa i slično.

Obalna straža u suradnji s drugim državnim tijelima i tijelima međunarodnih organizacija obavlja poslove i zadaće u borbi protiv morskog razbojništva radi osiguranja zaštite međunarodne pomorske plovidbe. Postoje tri izraza koja se koriste prilikom definiranja nasilja na moru: morsko i zračno razbojništvo, piratstvo i gusarstvo [1]. Gusarstvo predstavlja ovlaštenu akciju nasilja nad trgovačkim brodovljem neprijateljske strane koji je dopušten po međunarodnom pravu, dok je piratstvo svaki nezakoniti čin nasilja ili zadržavanja ili bilo kakva pljačka, koje za osobne svrhe izvrši posada ili putnici privatnog broda. Borba protiv morskog razbojništva obuhvaća borbu protiv neovlaštenog nasilja, najčešće iz koristoljublja, na otvorenom moru i prostorima izvan područja države. Budući da je riječ o dvama različitim kaznenim djelima, kazneno djelo morskog razbojništva karakterizira nasilje ili kakva druga prisila prema drugome brodu, osobama ili stvarima koje se na brodu nalaze, počinjena na moru ili na mjestu koje ne potpada pod vlast niti jedne države. Terorizam predstavlja prijetnju nacionalnoj i međunarodnoj sigurnosti, posebno zato što je jedan od ciljeva terorizma pribavljanje i uporaba oružja i sredstava za masovno uništavanje. Suzbijanje širenja oružja za masovno uništavanje - nuklearnog, kemijskog, biološkog i toksinskog oružja - prioritet je u zaštiti međunarodne sigurnosti. *Kazneni zakon* je propisao da kazneno djelo zlouporabe radioaktivnih tvari čini onaj tko s ciljem da usmrti drugoga ili ga teško tjelesno ozlijedi ili da prouzroči znatnu štetu na tuđoj imovini ili okolišu radioaktivne tvari ili uređaj za aktiviranje, raspršivanje ili emitiranje radioaktivnih tvari neovlašteno proizvodi, prerađuje, pribavi, posjeduje, skladišti, prevozi, uvozi, izvozi, daje drugome ili drugome omogućiti da do njega dođe. Za međunarodnu sigurnost opasnost od krijumčarenja nuklearnih tvari iznimno je velika. *Od stjecanja neovisnosti Republika Hrvatska sudjeluje u provedbi najvažnijih međunarodnih ugovora iz područja suzbijanja širenja oružja za masovno uništavanje [1].*

5.3.3. Suzbijanje piratstva i drugih oblika korištenja otvorenog mora u nemiroljubive svrhe

Prema Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982., piratstvo (engl. piracy) čine sljedeća djela [1]:

1. *Svaki nezakoniti čin nasilja, zadržavanja ili bilo kakve pljačke izvršen u osobne svrhe od strane posade ili putnika privatnoga broda ili privatnog zrakoplova i usmjeren:*
 - a) *na otvorenome moru protiv drugog broda ili zrakoplova, protiv osoba ili imovine na njima,*
 - b) *protiv broda ili zrakoplova, osoba ili imovine na mjestu izvan jurisdikcije bilo koje države.*
2. *Svaki čin dobrovoljnog sudjelovanja u upotrebi broda ili zrakoplova ako počinitelj zna za činjenice koje tom brodu ili zrakoplovu daju obilježje piratskog broda ili zrakoplova.*
3. *Svaki čin kojem je svrha poticanje ili namjerno olakšavanje nekog djela opisanog u stavcima 1. ili 2.*

Piratstvo mora biti motivirano osobnom koristi ili nekom drugom osobnom pobudom, a nikako ne, izričito, političkim ciljem. Upravo u ovoj činjenici leži glavna razlika između piratstva i pomorskog terorizma. Naime, terorizam bilo kojeg tipa, pa tako i pomorski, motiviran je, ponajprije, političkim ciljevima. Osim privatnog broda ili zrakoplova djela piratstva može počinuti i ratni brod, javni brod ili javni zrakoplov čija se posada pobunila i preuzela kontrolu nad brodom ili zrakoplovom. U tom će se slučaju djela piratstva počinjena ratnim ili javnim brodom ili javnim zrakoplovom izjednačiti s djelima koja je počinio privatni brod ili zrakoplov. Nije bitno, u čijem se vlasništvu nalazi brod ili zrakoplov, već je od odlučujuće važnosti za status tog broda ili zrakoplova podatak tko njime stvarno upravlja i u koju je svrhu upotrijebljen. Također, brod ili zrakoplov zadržati će status piratskog broda ili zrakoplova sve dok se nalazi u vlasti, odnosno pod kontrolom, osoba odgovornih za neko od djela piratstva. Važno je da brod ili zrakoplov, koji je postao piratski brod ili zrakoplov, može zadržati svoju državnu pripadnost. Konvencija propisuje da su zadržavanje ili gubitak državne pripadnosti određeni zakonom države koja je i

dodijelila brodu ili zrakoplovu odnosnu državnu pripadnost. Država zastave broda ili pripadnosti zrakoplova zadržat će, stoga, svoju jurisdikciju nad takvim brodom ili zrakoplovom ako u njezinu domaćem zakonodavstvu piratstvo nije predviđeno kao temelj za gubitak državne pripadnosti. Ipak, piratskim djelom pirati i brod gube zaštitu države zastave. Iz definicije piratstva razvidno je da piratstvo pretpostavlja postojanje dvaju brodova u suprotstavljenom odnosu: broda čija posada poduzima nezakonite radnje protiv drugog broda. Definicijom, dakle, nije obuhvaćen slučaj kada se primjerice posada ili putnici na brodu pobune i preuzmu vlast na tim brodom ili slučaj kada putnik na brodu opljačka drugog putnika. Sasvim je sigurno da se sitne krađe učinjene tijekom plovidbe od strane posade ili putnika ne mogu smatrati piratstvom u smislu odredbi Konvencije, ali ako nezakonite radnje zahvate veće razmjere i imaju obilježje nasilja, pljačke, zadržanja ili neke druge prijetnje počinjene zbog osobne koristi, onda bi i ovakve slučajeve trebalo smatrati piratstvom. Podvodeći ih pod pojam piratstva, omogućila bi se bolja zaštita osobama i teretu na brodu, s obzirom na to da bi takva normizacija pojma piratstva ovlasila brodove drugih država na intervenciju. Ako stanje ostane nepromijenjeno, posada i putnici koji se nađu u ovakvom nezavidnom položaju mogu se osloniti samo na vlasti države zastave broda, što nije najsretnije rješenje.

Od iznimne je važnosti za određenje nekog nezakonitog čina piratskim, u smislu odredbi međunarodnog prava mora, mjesto gdje je taj čin počinjen. *Konvencija UN-a o pravu mora* jasno regulira da sporna radnja mora biti poduzeta ili na otvorenome moru ili na mjestu izvan jurisdikcije bilo koje države. Ako se ista radnja poduzme u granicama teritorijalnog mora ili unutarnjih morskih voda, ona neće biti podložna normama međunarodnog prava, već isključivo kaznenom zakonodavstvu obalne države. Navedeni nezakoniti čini počinjeni u obalnome moru države smatrat će se piratstvom jedino ako ih kazneno zakonodavstvo odnosne države takvima proglasi. Naime, prema međunarodnom pravu, svaki nezakoniti čin nasilja i zadržavanja počinjen unutar obalnog mora države potpada pod pojam oružane pljačke usmjerene protiv brodova. Na temelju toga, jedino je obalna država nadležna za njegovo suzbijanje i kažnjavanje. *Nažalost, brojne obalne države ne provode učinkovito svoju nadležnost na vlastitom području i u svome obalnome moru pa su danas pljačke i nasilja na moru koje je pod vlašću obalnih država češće negoli na otvorenome moru* [1].

5.3.4. Sigurnost plovidbe

Sigurnost plovidbe i zaštita od onečišćenja s pomorskih objekata prema *Pomorskom zakoniku* odnosi se na osnovne uvjete kojima moraju odgovarati plovni putovi i objekti sigurnosti plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske, hidrografska djelatnost, traganje i spašavanje osoba u pogibelji na moru, nadzor i upravljanje pomorskim prometom, obalne radiopostaje, pomorska meteorološka i hidrološka služba, luke, pomorski objekti hrvatske državne pripadnosti kao i plovni objekti koji plove unutarnjim morskim vodama i teritorijalnim morem Republike Hrvatske i zaštićenim ekološko-ribolovnim pojasom Republike Hrvatske, u skladu s međunarodnim pravom, posadu na pomorskim objektima, plovidbu peljarenje na moru te na nadzor nad provođenjem predmetnih odredaba prema *Pomorskom zakoniku*.

Radi zaštite ljudskih života i sigurnosti plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnome moru Republika Hrvatska osigurava se pružanje usluga od javnog interesa u skladu s rješenjima *Međunarodne konvencije o zaštiti ljudskih života na moru* iz 1974. godine (engl. *International Convention for the Safety of Life at Sea*). *Konvencija SOLAS* najvažnija je i najkompletnija međunarodna konvencija o sigurnosti na moru i zaštiti ljudskih života na moru. Prema *Pomorskom zakoniku*, u plovidbi unutarnjim morskim vodama i teritorijalnim morem Republike Hrvatske mora se postupati u skladu s međunarodnim i nacionalnim propisima o sigurnosti pomorske plovidbe. Republika Hrvatska kao europska država jadranske orijentacije implementira brojna europska i međunarodna pravna rješenja iz područja sigurnosti plovidbe morem u svoj pravni sustav, osiguravajući dosljednu primjenu usvojenih sigurnosnih standarda. U pogledu ostvarivanja sigurnosti plovidbe *Zakonom* je propisano da Obalna straža prati plovidbu Jadranskim morem, prijavljuje i pruža potporu u istrazi pomorskih nesreća ili plovidbenih nezgoda na otvorenome moru, ali obavlja i određene inspekcijske poslove. Obzirom na sveobuhvatnost pravnih normi kojima se pitanje sigurnosti plovidbe uređuje, zakonodavac je odredio da Obalna straža na moru pruža potporu tijelima nadležnima za nadzor provedbe propisa o sigurnosti plovidbe (lučkim kapetanijama, Nacionalnoj središnjici za usklađivanje traganja i spašavanja na moru, policiji i drugim državnim tijelima koji su dužni razmjenjivati podatke o postojanju sigurnosne prijetnje ili opasnosti za plovidbu brodova) u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu, teritorijalnome moru i unutarnjim morskim vodama

Republike Hrvatske. Ostvarivanje stalne suradnje Obalne straže i tijela nadležnih za sigurnost plovidbe provodi se neposrednim kontaktima njihovih predstavnika u područnim jedinicama koordinacije, a očituje se pružanjem raspoloživih informacija, planiranja i provedbe djelovanja radi provedbe propisa vezanih za sigurnost plovidbe.

5.3.5. Traganje i spašavanje na moru

Osim poslova koji se tiču sigurnosti plovidbe, Obalna straža sudjeluje i u poslovima za kojima se stvori potreba, kada nisu ispunjeni uvjeti za sigurnu plovidbu. To uključuje i poslove traganja i spašavanja na moru. Poslovi traganja i spašavanja predstavljaju uslugu od javnog interesa čije je pružanje dužna osigurati Republika Hrvatska radi zaštite ljudskih života te sigurnosti plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru. Na međunarodnoj razini doprinos pravnoj uniformiranosti rezultat je sljedećih međunarodnih konvencija [1]: *Međunarodne konvencije za izjednačavanje nekih pravila o pružanju pomoći i spašavanju na moru* iz 1910. godine, koja se odnosi na spašavanje ljudi i imovine na moru, a u najvećem dijelu svog teksta uređuje imovinske odnose koji pritom nastaju; *Međunarodne konvencije o spašavanju* iz 1989. godine. i *Konvencije o traganju i spašavanju* iz 1979. godine. Najvažnija međunarodna konvencija koja regulira pitanja traganja i spašavanja na moru je *Međunarodna konvencija o traganju i spašavanju* iz 1979. godine. U skladu sa njenim zahtjevima uspostavljena je nacionalna služba traganja i spašavanja na moru te je Republika Hrvatska donijela *Nacionalni plan traganja i spašavanja ljudskih života na moru*. Obalna straža sudjeluje u akcijama traganja i spašavanja u skladu s *Nacionalnim planom traganja i spašavanja ljudskih života na moru* kojim se utvrđuju načela ustroja i djelovanja, ovlasti i dužnosti, mjere i djelatni postupci službenih osoba te način korištenja sredstava tijekom pripravnosti, odnosno tijekom traganja i spašavanja na moru u nadležnosti Republike Hrvatske. Obalna straža i Nacionalna središnjica za usklađivanje traganja i spašavanja na moru razmjenjuju podatke i informacije koje su važne za učinkovito izvršavanje poslova traganja i spašavanja na moru, posebice u pogledu redovitog operativnog izvještavanja pozicija i raspoloživosti jedinica za traganje i spašavanje (pomorske, zrakoplovne i kopnene) Obalne straže. Obalna straža će (na zahtjev Nacionalne središnjice) vlastitim sredstvima pružiti potrebnu potporu

radi obavljanja poslova traganja i spašavanja na moru i transporta osoblja i opreme tijekom akcije traganja i spašavanja, i to onda kada to nije u mogućnosti izvršiti lučka kapetanija ili drugo tijelo državne uprave.

5.3.6. Zaštita morskog okoliša, prirode i kulturne baštine

Zajednički su ciljevi politike okoliša osobito sačuvati, zaštititi i unaprijediti kvalitetu okoliša, pridonijeti zaštiti zdravlja ljudi te osigurati pomnu i racionalnu uporabu prirodnih resursa. Onečišćenje morskog okoliša predstavlja velik problem današnjice. Najopsežniji sustav pravila o zaštiti i očuvanju morskoj okoliša sadrži *Konvencija UN-a o pravu mora* iz 1982. godine. Tom je konvencijom prvi put unesena odredba o pravu, ali i dužnosti svake države da štiti i čuva morski okoliš. Pravna regulativa i sustavi koji počivaju na *Konvenciji UN-a o pravu mora* iz 1982. godine bitan su element zaštite morskog okoliša koju je nemoguće provoditi bez suradnje, usklađenog djelovanja i zajedničkih napora kompetentnih državnih tijela, tijela regionalne i lokalne samouprave, specijaliziranih ustanova, agencija međunarodnih (globalnih i regionalnih) organizacija i institucija, gospodarskih subjekata, a napokon i svih građana.

Pravno uređenje zaštite morskog okoliša od onečišćenja s brodova kao glavnog ishodišta onečišćenja sadrži razvijene sigurnosne standarde preventivnog značenja i odgovarajuću građanskopravnu komponentu. Republika Hrvatska opredijelila se za prihvatanje smjernica održivog razvoja okoliša kojim se istodobno osiguravaju gospodarski razvoj i socijalna pravednost, ali i uvjeti zaštite prirodnih resursa. Kao pomorska i turistička država Republika Hrvatska ima veliki interes za zaštitom morskog okoliša, prirode i kulturne baštine. Štoviše, zaštita morskog okoliša njezina je zakonska obveza propisana *Pomorskim zakonom* koji navodi da Republika Hrvatska štiti, čuva i unapređuje morski okoliš. Obalna straža u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu obavlja nadzor i zaštitu morskog okoliša, prirode i kulturne baštine, a u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnome moru pruža potporu tijelima nadležnima za nadzor i zaštitu morskog okoliša, prirode i kulturne baštine. Osim toga, Obalna će straža u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnome moru, u suradnji i na zahtjev nadležnih tijela Republike Hrvatske, kontrolirati i nadzirati ugroženost biološke i krajobrazne raznolikosti, unutar zaštićenog područja i izvan njega, te

opasnosti od onečišćenja mora. Bitno obilježje djelokruga rada Obalne straže (u pogledu poduzimanja mjera radi zaštite morskog okoliša, prirode i kulturne baštine) jest i postupanje u skladu s *Planom intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora u Republici Hrvatskoj* u slučaju iznenadnog onečišćenja mora, izlivanja ulja, uljnih smjesa, ispuštanja štetnih i opasnih tvari te iznenadni prirodni katastrofa.

Zapovjednik Obalne straže ovlašten je, na zahtjev Stožera za provedbu Plana intervencija, zapovjediti aktiviranje raspoloživih tehničkih i ljudskih resursa Obalne straže, uporabu osoblja, plovila, zrakoplova i ostalih sredstava Obalne straže te će po potrebi ukrcati predstavnika nadležnog tijela na plovilo ili zrakoplov Obalne straže radi sudjelovanja u obavljanju zadaća predviđenih *Planom intervencija*. Obalna straža dužna je surađivati i s nadležnim tijelima ministarstva nadležnih za pomorstvo, gospodarstvo, znanost, zaštitu prirode i zaštitu okoliša u odnosu na nadzor znanstvenih i tehnoloških istraživanja, ispitivanja, fotografiranja i mjerenja mora i podmorja, kontrolirajući i nadzirajući zaštitu, iskorištavanje, očuvanje i gospodarenje živim i neživim prirodnim bogastvom u moru i podmorju. *Pravilnikom o suradnji Obalne straže s tijelima nadležnima za zaštitu okoliša* uređuje se način suradnje Obalne straže i tijela nadležnih za zaštitu morskog okoliša. Navedena tijela obavezna su surađivati i razmjenjivati operativno relevantne informacije o pitanjima zaštite okoliša na otvorenom moru, u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu, epikontinentalnom pojasu, teritorijalnome moru i unutarnjim morskim vodama Republike Hrvatske. U suradnji s nadležnim tijelima ministarstva nadležnog za kulturu Obalna straža nadzire arheološka istraživanja, u skladu s međunarodnim pravom i propisima Republike Hrvatske. *U suradnji s nadležnim ministarstvima Obalna straža kontrolira i nadzire zaštitu, iskorištavanje, očuvanje i gospodarenje živog i neživog prirodnog bogatstva u moru i podmorju dok u epikontinentalnom pojasu (u suradnji s nadležnim tijelima) nadzire gradnju, rad i uporabu umjetnih otoka, uređaja i naprava na moru i podmorju* [1].

5.3.7. Nadzor morskog ribarstva

Ribarstvo, uz turizam i poljoprivredu, predstavlja glavni izvor prihoda priobalnih, a posebice otočnih zajednica. Morsko ribarstvo jedna je od najvažnijih gospodarskih grana u Republici Hrvatskoj, utemeljena na obnovljivom izvoru ribljeg fonda, zbog čega je potrebno provoditi kontinuirani nadzor i zaštitu pri adekvatnom očuvanju i iskorištavanju. Budući da morsko ribarstvo očigledno nije propulzivna djelatnost koja se može adekvatno razvijati vlastitim kumulativnim sposobnostima, ne samo u Hrvatskoj već i u svijetu, države znatno potiču razvoj morskog ribarstva različitim mjerama i poticajima. Napori Europske unije za održivim ribolovom sputani su interesima očuvanja probitaka ribolovnih flota država članica Europske unije, najodgovornijih za prelov i devastaciju ribljeg bogatstva u Sredozemlju.

Zakonodavni okvir ribarstva u Republici Hrvatskoj obuhvaća djelatnosti ulova i uzgoja ribe u morskoj i slatkoj vodi. Temeljni propis koji regulira ulov i uzgoj ribe u morskoj vodi jest *Zakon o morskome ribarstvu* koji je dopunjen nizom podzakonskih akta. Obalna straža, u suradnji s tijelom nadležnim za morsko ribarstvo, u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu obavlja nadzor i zaštitu morskog ribarstva, a u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnome moru pruža potporu tijelima nadležnima za nadzor morskog ribarstva u skladu s međunarodnim pravom i propisima Republike Hrvatske o morskome ribarstvu. S obzirom na sposobnosti i tehnička sredstva kojima raspolaže, Obalna straža jedina ima mogućnost provedbe nadzora. Klase plovnih jedinica u sastavu Obalne straže imaju dobre maritimne sposobnosti s obzirom na svoju veličinu i namjenu te kao platforme pružaju velik spektar mogućnosti obavljanja poslova iz djelokruga nadzora morskog ribarstva. Prema *Zakonu o morskome ribarstvu*, ovlaštene osobe Obalne straže obavljaju inspekcijski nadzor nad provedbom ovog zakona i propisa donesenih na temelju njega na područje zaštićeno ekološko-ribolovnog pojasa Republike Hrvatske, odnosno gospodarskog pojasa Republike Hrvatske kada Hrvatski sabor proglasi i ostale sadržaje isključivoga gospodarskog pojasa. Nadalje, *Zakonom o morskome ribarstvu* propisano je da ovlaštene osobe Obalne straže mogu obavljati inspekcijski nadzor u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnome moru Republike Hrvatske isključivo ako postoji osnovana sumnja o kršenju odredbi *Zakona o morskome ribarstvu*, a inspektori (viši ribarski inspektori i ribarski

inspektori) i ovlaštene osobe (državni službenici koje za to ovlasti ministar) nisu nazočni ili nisu u mogućnosti intervenirati.

Kako bi se suradnja ovlaštenih osoba Obalne straže i tijela nadležnih za morsko ribarstvo odvijala na zadovoljavajući način, donesen je *Pravilnik o suradnji Obalne straže s tijelima nadležnima za morsko ribarstvo* kojim se propisuje način suradnje Obalne straže s tijelom nadležnim za morsko ribarstvo te način razmjene informacija potrebnih za njihovo učinkovito i usklađeno djelovanje.

6. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska kao jadranska i srednjoeuropska država, zbog važnog geostrategijskog položaja koji zauzima, ima veliku ulogu u osiguranju mira i prosperiteta u regiji. Zbog toga ona preuzima svoj dio odgovornosti za osiguranje trajnog mira, sigurnosti i stabilnosti koji zbog posljedica Domovinskog rata i nedovršenih demokratskih i sigurnosnih procesa u susjednim državama još nije u potpunosti dostignut. Iako ovo područje trenutno nije područje sukoba, neriješeni politički problemi, loša ekonomska situacija, ilegalne migracije stanovništva, ilegalna trgovina oružjem i širenje ekstremizma utječu na njezinu sigurnost. Potencijalne opasnosti na moru, od zagađenja preko krijumčarenja, nedopuštenog i nekontroliranog izlova ribe pa sve do međunarodnog terorizma, ozbiljna su prijetnja i ugrožavaju pomorsku i općenito nacionalnu sigurnost.

Težnja svake primorske države je u punom smislu postati pomorska, što podrazumijeva razvoj cjelovitog sustava pomorske sigurnosti u svrhu učinkovitog nadzora i zaštite prava i interesa na moru. Stalno održavanje ukupne pomorske sigurnosti na odgovarajućoj razini preduvjet je ukupnoj spremnosti Republike Hrvatske da se suoči s prijetnjama današnjeg nestabilnog okruženja.

Obalna straža Republike Hrvatske je vojna organizacija s policijskim ovlastima na moru i nalazi se u sastavu Hrvatske ratne mornarice. Temeljni poslovi i zadaće Obalne straže su zaštita suverenih prava i provedba jurisdikcije Republike Hrvatske u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu, epikontinentalnom pojasu i na otvorenu moru. Obalna straža u iznimnim slučajevima pruža potporu lučkoj kapetaniji u provođenju zakona i drugih propisa iz njezine nadležnosti u obalnom moru Republike Hrvatske i pomorskoj policiji u nadzoru državne granice na moru.

Pomorska sigurnost je grana djelatnosti sa sve većim potencijalnim rastom, a vodeća uloga ratnih mornarica, koje svojim autoritetom uključuju i ostale nacionalne službe na moru, predstavlja aktivni čimbenik mira i stabilnosti. Rastuća potražnja za sigurnošću uvjetovana snažnim gospodarskim razvojem i nestabilnim okruženjem, zahtijeva da pomorske snage i službe unutar nacionalnog sustava, kao i izvan državnih okvira, sve više razvijaju partnerske odnose. Jedinstvenom strategijom, standardiziranim sredstvima,

opremom i obukom, te zajedničkim naporom trebalo bi se doći do jedinstvenog cilja, a to je izgradnja učinkovitog sustava pomorske sigurnosti Republike Hrvatske koji će kvalitetno nadzirati i zaštititi prava i interese Republike Hrvatske na moru.

LITERATURA

- [1] Amižić Jelovčić, Petra – Primorac, Željka – Mandić, Nikola: Obalna straža – pravni okvir, Split, 2017.
- [2] Andročec, Vladimir – Bandula, Darko – Capar, Rudolf – Gazzari, Nikola – Kajić, Davorin – Katičin, Boris: Sigurnost Jadranskog mora, Brodarski institut, Zagreb, 1997.
- [3] Barić Punda, Vesna – Rudolf Davorin ml.: Pravo mora, Split, 2007.
- [4] Degan, Vladimir – Đuro: Međunarodno pravo, Zagreb, 2011.
- [5] Grabovac Ivo – Petrinović Ranka: Pomorsko pravo, Split, 2006.
- [6] Jukić, Tomislav: Nadzor i zaštita prava i interesa Republike Hrvatske na Jadranskom moru (magistarski rad), Split, 2007.
- [7] Luttenberger, Axel: Osnove međunarodnog prava mora, Rijeka, 2006.
- [8] Luttenberger, Axel: Pomorsko upravno pravo, Rijeka, 2005.
- [9] Supić Ivica: Hrvatska ratna mornarica u zaštiti nacionalnih interesa Republike Hrvatske na jadranskom moru, Zagreb, 2001.
- [10] Rudolf, Davor ml. – Kordum, Irena: Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije, Poredbeno pomorsko pravo, god. 49, br. 164, Zagreb, 2010., str. 3-18

POPIS SLIKA

Slika 1. Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas Republike Hrvatske, [http://obris.org].....	9
Slika 2. Podjela morskih prostora i prostora morskog dna, [http://obris.org/hrvatska/vanjski-pojas-na-jadraniu-i-nacionalna-sigurnost-rh]	11